

PhDr. Antonín Rašek

INFORMACE

Američané se stáhli z Iráku a změnili vojenskou strategii

Téma se může jevit jako náhodná koincidence, časový souběh dvou na sobě nezávislých událostí. Nová americká vojenská strategie se připravovala dlouho před odchodem Američanů z Iráku. Příčinná souvislost tu ale je, nový dokument reaguje právě na okolnosti již ukončeného iráckého konfliktu, a stejně tak na ještě neskončený konflikt afghánský, který má skončit bez ohledu na situaci v zemi v roce 2014. Nejsou ani tajemstvím Karzáho kontakty s Talibánem.

Američtí vojáci se vrátili z Iráku

V polovině prosince 2011 opustil poslední konvoj amerických vojáků Irák. Byli tu po svržení Saddáma Husajna téměř devět let. Vánoce už mohli trávit u svých blízkých. V Iráku jich zůstalo 157 v roli poradců nebo elitní vojáci námořní pěchoty k obraně amerického velvyslanectví. Odchod urychlilo rozhodnutí irácké vlády neposkytovat jim dále výjimečný status, že za trestný čin nemusí před irácký soud. [1]

V Iráku na počest odchodu Američanů ze země vyhlásili 31. prosinec za Den Iráku. Že by to byl výraz vděku, to si asi nemyslí ani nejzatvrzelejší zastánci invaze. Spíš je to rozhořčilo. Zvláště když irácký premiér Núrí Málikí spojil svátek se znovunabytím svrchovanosti, osvobozením a návratem vlády do rukou iráckého lidu.

Spojené státy stála irácká válka čtyři a půl tisíce mrtvých, třicet tisíc zraněných a osm set miliard USD. Vystřídal se tu jeden milion Američanů. Na státní úrovni americkou misi formálně završila návštěva premiéra Núrího Málikího ve Washingtonu a projev prezidenta Spojených států Baracka Obamy. Vlastnictví zbraní hromadného ničení, kvůli němuž konflikt začal, se nepotvrdilo. Pro část lidí bylo dostatečným argumentem svržení diktátora. Za cenu kolem sto tisíc iráckých obětí a statisíců běženců. A s nepříliš optimistickou budoucností, kdy zemi čeká nestabilita, možné obnovení teroristických útoků al-Ká'idy a hrozba dostat se do područí Íránu, se kterým Husajn vedl válku s milionem obětí.

Jedna z prognóz předvídá, že pro západní svět už nemusí být bezpečnostní hrozbou terorismus islámských fundamentalistů, ale důsledky konfliktů mezi sunnity a šíity, z nichž jedni vlastní jaderné zbraně, kdežto druhí nikoli.

Situace v Iráku by se nestala už zpočátku tak naléhavou až kritickou, pokud by útok byl samostatnou či izolovanější záležitostí, nestal se spolu s afghánskou operací prubířským kamenem i v samotných Spojených státech kritizované Národní bezpečnostní strategie USA (NBS) ze září 2002. [2]

USA jako součást přípravy a realizace NBS přijaly i řadu opatření k zajištění vnitřní a vnější bezpečnosti – zreorganizovaly systém vnitřní bezpečnosti zřízením Federálního ministerstva vnitřní bezpečnosti, vojenská velitelství USA a přijaly i novou jadernou doktrínu. Po 11. září 2001 byl zřízen Prezidentský úřad pro vnitřní bezpečnost (White House Office of Homeland Security) a Rada pro vnitřní bezpečnost (Homeland Security Council), jejichž úkolem je koordinovat protiteroristickou ochranu a činnost na federální

úrovni. Tato opatření, jakkoli byla nákladná, se osvědčila, **ve Spojených státech za deset let od 11. září 2001 nedošlo k vážnějšímu bezpečnostnímu incidentu.** Toto federální ministerstvo mělo na všech úrovních zaměstnávat cca 170 000 lidí a jeho počáteční rozpočet byl 37,4 miliardy dolarů. Vzhledem k výsledku protiteroristického boje bylo zřízení tohoto úřadu úspěšné. [3]

Horší to bylo s důsledky v podstatě vítězných konfliktů, což je obecný problém amerických vojenských aktivit. Kenneth J. Hagan a Ian J. Bickerton v knize *Unintended Consequences* (Nezamýšlené důsledky) napsali: „Náš výzkum ukazuje, že téměř ve všech případech byly výsledky válek vedených Spojenými státy velice vzdálené původním cílům, vytyčeným před jejich vypuknutím... Ukazuje se, že američtí prezidenti, pokud jejich prohlášení skutečně odrážela stav jejich mysli, velice často zahajovali konflikt s malou znalostí toho, jaké důsledky může přinést.“

Je však třeba přiznat, že Američané ve své historii vedli nejvíce válek za prosazení svých zájmů spojených k prosazení demokratického režimu, ne za dobytí cizího území. Ale přesto trvá, co napsali Chris Hedges a Tom Engelhardt: „My, Američané, jsme se po 11. září ztotožnili s představou, že s věcmi lze účinněji pohnout silou. A naši vládcové i četní z nás ji od té doby neopustili. Jako by ani nevadilo, že v Iráku či v Afghánistánu se tento přístup neosvědčil.“

Irácká válka byla vysoce sofistikovanou vojenskou operací. V posuzování situace v Iráku přispěla týmová práce kolektivu Ústavu strategických studií Univerzity obrany v Brně, která se problematice postkonfliktní stabilizace v deseti příspěvcích na příkladu nejaktuálnější v Iráku věnovala. [4] Odstup let toto zhodnocení umožňuje. Většina poznatků a zkušeností se dalším vývojem potvrdila, a proto je třeba se k nim vrátit, stejně jako k recenzi o této publikaci. [5] Při útoku na Irák byly využity zkušenosti z nejmodernějších způsobů vedení boje a byly v něm použity nejmodernější zbraně.

Moderní i lokální války jsou drahé. Český aktuální jazyk moc dobře zná, co je obvykle až na prvním místě. Vysoce sofistikovaný boj je nákladný. Zatímco na konci minulého tisíciletí došlo k jistému pomalému poklesu vojenských výdajů, po 11. září 2001 nastal jejich enormní růst, nyní činí přes 1,2 bilionu dolarů ročně (na jednoho člověka je to 137 dolarů a ujdají 2,5 % světového HDP).

Pokud jde o Irák samotný, studie americké Akademie věd a umění předpokládala v optimistické variantě výdaje v letech 2003-2012 ve výši 990 miliard dolarů, v pesimistické dvojnásobek – 1,9 bilionu dolarů. Odhad se zdál v podstatě všem přehnaný. Studie americké Demokratické strany předpokládala výdaje ve výši 48-60 miliard dolarů (válka v Zálivu přišla Američany na 80 miliard dolarů). Kongresový výbor předpokládal vydat na vojenskou operaci 20 miliard dolarů, celkově 44 miliard dolarů. USA nakonec válka stála již uvedených 800 miliard dolarů USD. Jen málo z toho šlo na obnovu Iráku, nemalou část z toho navíc zhlitla korupce.

„Vietnamizace“ iráckého konfliktu se dala předpokládat, zejména pokud jde o délku trvání. Po zahájení konfliktu a před ním bylo možné s vysokou mírou pravděpodobnosti předvídat, což se také stalo, že v Iráku dojde ke specifické vietnamizaci konfliktu, která je pro změnu nazývána v odborných textech irákizací. [6]

Nelze tvrdit, že by se spojenci na postkonfliktní stabilizaci v Iráku nepřipravovali. Vycházeli přitom z dosud málo dodržované teze generálporučíka Jay Garnera, že „...den, ve kterém se začíná vytvářet válečný plán, je dnem, ve kterém se zahajuje rovněž plánování poválečné obnovy“. [7] Možná první problém byl už v tom postkonfliktní stabilizace Iráku

byla svěřena americkému ministerstvu obrany v úzké koordinaci s ministerstvem zahraničních věcí. Nelze se proto ani divit, že rozpory v představách o poválečném uspořádání vznikly již mezi těmito dvěma rezorty. Vojákům prostě není možné svěřovat všechno.

O misi Američanů podporovaných spojenci existují nejrůznější názory, jak je vyjádřil i Radek Palata: „Od odcházejících amerických vojáků jsme však mohli slyšet různé názory od hrdosti na vykonanou práci až po smíšené pocity. Rovněž Iráčané na jedné straně vítají obnovení své plné suverenity (v bagdádské čtvrti stoupenců militantního duchovního al-Sadra propukly bujaré oslavy), na druhé si však uvědomují, že bez Američanů bude země opět mnohem náchylnější k náboženským, etnickým a politicko-ekonomickým svárům. Kvůli nim dosud přichází o život každý měsíc 350 lidí. Je to asi desetina oproti dobám nejprudších střetů po pádu Saddámovy režimu, upozornil korespondent BBC v Bagdádu.“ [8]

To to konstatování se potvrdilo, bezprostředně po odchodu Američanů začaly teroristické útoky, které si vyžádaly desítky mrtvých, zvláště mezi šíity, kteří vzdorují sunnitskému tlaku. Je zřejmé, že Irák je a ještě více bude zmítán politickou krizí, která může vyústit v rozkol mezi sunnity a šíity a mezi Kurdistánem a zbytkem země. Do Kurdistánu po odchodu Američanů okamžitě uprchl sunnitský viceprezident Tárik Hášimí, na kterého byl vydán zatykač pro podezření z terorismu. Irácký premiér Núrí Málíkí vyzval vedení iráckého Kurdistánu, aby sunnitu Hášimího vydalo. Americký viceprezident Joe Biden požádal premiéra a vůdce dalších seskupení, aby se sešli a navzdory rozdlům spolupracovali. [9]

Nová americká vojenská doktrína

I Češi jako Američané mají pro ozbrojené síly a obranu své strategie. Nejzávažnější jsou bezpečnostní strategie, které jsme začali zpracovávat po vstupu do Severoatlantické aliance. Obnovovali jsme je nejdříve po dvou letech (1999, 2001, 2003), poté jsme na další čekali osm let. Byla přijata 8. září 2011 a od té doby jsme o ní neslyšeli. Nejde jen o neúctu ke zpracovatelům, kteří odvedli lepší práci než v minulosti, ale především o vliv na faktické řízení bezpečnosti a obrany.

Američané berou své strategie a doktríny vážněji. Nová vojenská strategie podstatně překonává i Národní bezpečnostní strategii USA ze září 2002. Ta měla preventivní charakter takzvaného preemptivního typu. Což znamenalo, že Američané mohli preventivně vyvolat vojenský konflikt, jak se skutečně stalo v Afghánistánu a v Iráku; v prvním případě se souhlasem OSN, v druhém ne. Vést dva ozbrojené konflikty umožňovala strategie vojenská.

Zásadní změny vojenské strategie USA začal připravovat již bývalý ministr obrany Robert Gates, jediný republikán v Obamově demokratické vládě. Vyhlásili ji nový ministr obrany Leon Panetta, bývalý ředitel zpravodajské služby CIA, spolu se šéfem amerického sboru náčelníků štábů Martinem Dempseyem. Podle Obamova zadání má snížit finanční náročnost, ale zároveň zajistit obranu a vojenskou převahu.

Mnohá opatření se dala očekávat. Pentagon musel respektovat, že Spojené státy mají dluh ve výši 15 bilionů dolarů, z toho značnou část u čínské vlády. Armáda má proto za příštích deset až dvanáct let ušetřit 450 miliard USD; podle některých pramenů ale až bilion USD. Republikáni to považují za bezpečnostní harakiri, což Bílý dům odmítá, snižování rozpočtu chce provést *chirurgickým řezem*. Barack Obama řekl nepokrytě: „Základem naší vojenské moci je náš rozpočet. A my teď musíme dát dohromady naše domácí finance. Dokážeme uhlíjit bezpečnost naší země s menší konvenční pozemní armádou.“

Rozpočet amerického ministerstva obrany na příští rok bude jen 662 miliard dolarů (13,4 bilionu korun), tzn. ve srovnání s minulým rokem o 43 miliard nižší. Tedy cca o patnáctinu, což sice není mnoho, ale pro americkou armádu znamená snížit počty o deset až patnáct procent. Jak se dalo čekat především v Evropě, Američané tu už málem sedm desetiletí od druhé světové války nehdolají držet své vojáky v takovém počtu. Z evropského kontinentu by měla odejít jedna americká brigáda o počtu 6000 až 8000 vojáků; zůstaly by zde tedy jen dvě.

Ministr obrany Leon Panetta zdůraznil, že jednotky budou flexibilnější, technologicky vyspělejší a připraveny k rychlejšímu nasazení kdekoli ve světě: „Nyní máme možnost skončit se starým způsobem fungování ozbrojených sil a změnit je tak, abychom dokázali lépe odpovídnat na nová rizika nového století.“ Pentagon chce v nadcházejících letech investovat především do jednotek speciálního nasazení, do technologického vývoje a do způsobu, jak se vypořádat s hrozbami v kyberprostoru.

Američané potřebují vojensky posílit v Asii a v Pacifiku. S tím nová vojenská strategie počítá, i když expanze Číny je zatím především ekonomická a demografická. Šéf sboru náčelníků štábů Martin Demsey řekl, že větší přítomnost USA v Tichomoří je dána tím, jak roste hospodářský i demografický význam daného regionu. [10] Čína na tento záměr okamžitě reagovala a ve svém prohlášení zdůraznila, že Američané by se měli soustředit především na splácení svých dluhů.

Američané odstoupili i od dlouhodobého cíle udržovat tak silnou armádu, aby byla schopna vést dvě vítězné války najednou. Zkušenost s paralelním vedením války v Afghánistánu a v Iráku byla pro ně dostatečně varovnou zkušeností. Zvláště poté, kdy se přes Obamův odpor nevyhnuli ani podpoře povstalců v Libyi, která byla vlastně iniciativou francouzského prezidenta Nicolase Sarkozyho a britského premiéra Davida Camerona. Zvláště když se nyní neví, kdo tam vlastně vládne, a především kdo tam bude vládnout. Americká veřejnost je také stále výrazněji proti vedení válek, takže i vítězné tažení není dobrým volebním tahákem. Nová vojenská strategie USA bude v souvislosti se sníženým rozpočtem dbát na rozhodující investice pro speciální jednotky, nové zpravodajské technologie, prostředky bez lidské posádky a řízené počítači. [11]

Vedení a velení Severoatlantické aliance přijalo novou americkou vojenskou strategii pozitivně. Generální tajemník NATO Fogh Rasmussen zdůraznil zejména slib amerického prezidenta o dalších investicích do NATO. [12] Šéf sboru náčelníků štábů Martin Demsey ujistil, že přesun vojenské orientace do oblasti Pacifiku neznamená oslabení vztahů k Alianci.

Obama na tiskové konferenci v Pentagonu zdůraznil, že chce udržet americkou vojenskou převahu na celém světě, ale zároveň řekl, že příští budou americkou armádu tvořit menší konvenční pozemní síly a zastaralé systémy z doby studené války budou zrušeny. Hlavním motivem změny strategie je finanční krize a úsilí Kongresu snižovat státní výdaje, zvláště pro armádu a námořnictvo. Armáda ale nadále investovat do bombardérů dlouhého doletu a technologií Stealth a do protiraketových systémů, které budou zaměřeny proti rostoucí vojenské moci Číny. Ve strategii se otevřeně uvádí, že Spojené státy budou mít i menší jaderné arzenály, což je v souladu s dohodou uzavřenou v Praze.

Analýza Pentagonu zdůrazňuje, že americká armáda v budoucnosti nepovede války, jako byly v Afghánistánu a v Iráku. Ministr obrany Leon Panetta řekl reportérům, že nová americká armáda bude „menší a hubenější, ale bude agilnější, pružnější, bude jí možno

použít rychle, bude inovativní a technologicky vyspělá“. Vojenský rozpočet navzdory škrtům však bude stále větší, než jaký byl v posledním roce vlády George Bushe. [13]

Závěr

Z Iráku Američané odešli. Z Afghánistánu odejdou spojenci v roce 2014. Barack Obama, obhájí-li druhý mandát, slib splní. A stane-li se prezidentem Mitt Romney nebo jiný republikán, nezbude mu nic jiného. To bude pro NATO a Evropskou unii nová situace a nová příležitost ke změnám strategií:

- Severoatlantická aliance – mimo upevňování transatlantických vztahů, jaderné síly a udržování jistých expedičních rezerv pro případ zahraničních misí bude v popředí pozornosti vytvoření protiraketového štítu a boj s kybernetickou hrozbou. Bylo již rozhodnuto, že velitelství protiraketové obrany bude v Německu. A pokud jde o nebezpečí tzv. kyberválky, stává se vážnější bezpečnostní hrozbou než je a byl terorismus.
- Evropská unie se nejspíš se vzdá myšlenky tvořit si vlastní armádu, spolehne se na NATO. Ale určitě posílí potenciál proti nežádoucí migraci z východu a v souvislosti s arabskou krizí zvláště z jihu. Fakticky to bude znamenat posílení pohraniční policie nebo i vytvoření pohraničního vojska.
- Českou armádu čeká několik hubených let. Už teď má podle Bílé knihy o obraně ČR deficit 90 mld Kč. Za této situace armádě nezbývá než si primárně udržovat velmi dobrý personální potenciál na středním stupni velení, kde má vzdělané důstojníky, i za cenu snížení počtu řadových vojáků.

Poznámky k textu a literatura:

- [1] Válka v Iráku oficiálně skončila 15. prosince 2011, američtí vojáci se měli stáhnout z Iráku do konce roku, odešli 18. prosince. V roce 2007 působilo na více než 500 základnách v Iráku 170 000 vojáků. USA provedly invazi v březnu 2003, <http://www.novinky.cz/zahranicni/blizky-a-stredni-vychod/253879-posledni-americti-vojaci-opustili-irak.html>.
- [2] *Národní bezpečnostní strategie USA*. Ústav mezinárodních vztahů Praha, http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/22_Koncept%20preemptivni%20sebeobran%20....pdf.
- [3] *Místo a úkoly Ministerstva vnitřní bezpečnosti USA*. <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2003/2-2003/misto-a-ukoly-ministerstva-vnitri-bezpecnosti-usa.html>.
- [4] *Postkonfliktní stabilizace – příklad Iráku*. Editor Vlastimil Galatík. Brno: Ústav strategických studií UO, 2007, 102 stran, <http://www.unob.cz/fem/k111/Stranky/richardstojar.aspx>.
- [5] RAŠEK, A. Postkonfliktní stabilizace: Příklad Iráku [recenze knihy]. *Vojenské rozhledy*, 2007, roč. 16, č. 4, str. 193–196, ISSN 12-10-3292.
- [6] EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století*. Praha: Karolinum, 2007.
- [7] Generál Jay Garner byl prvním velitelem okupační správy v Iráku. http://www.czechfreepress.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=1572:drancovani-iracke-ropy&catid=111:valky&Itemid=506.
- [8] PALATA, R. E-15, 21. 12. 2011, <http://zpravy.e15.cz/nazory/komentare/radek-palata-co-ceka-irak-kdyz-zapad-odesel-728103>.
- [9] <http://www.novinky.cz/zahranicni/blizky-a-stredni-vychod/254238-obvineni-irackeho-viceprezidenta-z-terorismu-stepi-zemi.html?ref=stalo-se>.
- [10] <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/159372-obama-americkou-armadu-ceka-zestihleni/>
- [11] <http://www.vasevec.cz/amerika-meni-priority-zameruje-se-na-asijsko-pacifickou-oblast-obama-chce-mensi-udernejsi-armadu>.
- [12] <http://czech.cri.cn/811/2012/01/06/1s127474.htm>.
- [13] <http://webserver.blisty.cz/art/61743.html>.